

Els escenaris de Villalonga

“¿Ets senyor? Un momentet que ho aniré a mirar”

EL TEMPS ha tingut accés a les cases on va transcórrer la vida de Llorenç Villalonga, a Palma i a Binissalem, abans d'iniciar-se la sèrie d'obres que reformaran els edificis en funció de les necessitats dels propietaris actuals.

La que fóra residència d'hivern del novel·lista està situada al carrer de l'Estudi General, tocant a la Seu, en plena confabulació arterial palmesana, on els transeünts són episòdics. Llorenç Villalonga la va habitar des de l'any 41 fins a la seua mort, el 28 de gener del 1980. Ací, on el sol ha estat abolit i el reuma mereix el tracte d'eminència, hauria pogut perdurar un vampir sense necessitat de retirar-se a l'aurora. La façana de la casa senyorial no pot dissimular el cansament, amb quatre balcons, de tres accessos el més important, on ha quedat una palma

seca d'algun remot diumenge de rams. El cruixit de la porta és la barrera del so i saps que ingresses en el passat per la dolçor de l'ambient captiu, prorrogat, que fa els honors d'una certa benvinguda. Hi ha un pati obès, amb una cisterna cegada i una escalinata que exigeix elasticitat pulmonar. Al costat del marc de la porta del primer pis penja una anella d'una cadenetta, que, en accionar-la en vida dels Villalonga, feia sonar la campaneta de bronze i acudia a obrir la cambra Maria, la qual, en preguntar pel propietari, sense afirmar ni negar deia:

—¿Ets senyor? Un momentet que ho aniré a mirar.

Darrere la porta hi ha un vestíbul immoderat que exhala, com tot l'edifici, olor a calendari consumit i comunica, d'una manera o d'altra, totes les dependències de la casa. Els visitants disposaven d'una quantia important de bigues de mobilitat, que vesteixen el sostre sense concedir-se excessiu parèntesi, per a comptar mentre apareixia el senyor. I per les parets, diverses pintures enfosquides per un sediment de bafs, entre les quals penja una Sagrada Família que Villalonga va calcar de Tiziano. El mobiliari ací és greu i obscur i les cadires de braços semblen més per seure que per descansar. Alguns dels mobles estan restaurant-se i els altres presenten les credencials del corcó, que devora sense gaire mania ni contenció. A l'esquerra, entre uns escuts amb armament blanc i pretèrit del llegat castrense familiar, una porta dóna a una cadena de sales.

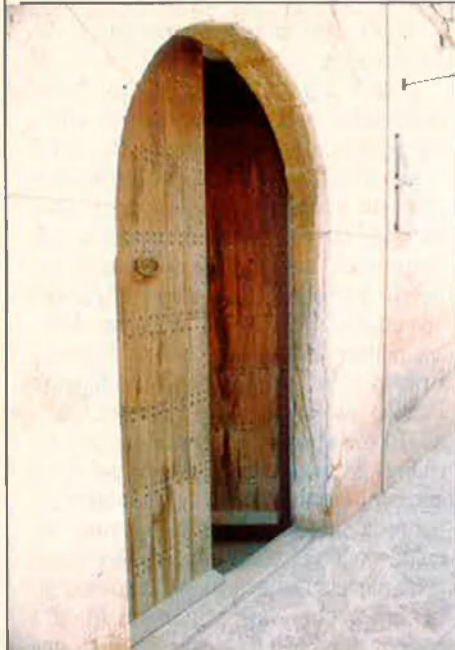
En la primera, el braser i butaques amb serrells i entapissats que en el seu esplendor van ser rojos, però que ara manifesten una tímida apostasia. Tot, sobre una catifa que ha perdut espessor i inflamació. Presideix un retrat de don Llorenç i un de donya Teresa. I entre tots dos, una rotunda porta amb vidres esmaltats en el marc que anuncia l'entrada al luxe. L'estança pròxima no desdiu dels salons de ball dels palaus reials d'estiu, on les reines, amb un tocador adosat, solien intentar un minuet amb un piano francès. Mobiliari entapissat i colorejat en crema i or, parets revestides amb paper estampat amb molts quirats, porcellana lacada i una aranya de vidre per a il·luminar-ho. Hi ha dos espills enfrontats que projecten un cert joc de coqueteria, i per terra, en angles d'estratègia, escopidores de vidre. Des d'aquesta sala, en direcció a l'esquerra, s'accedeix a una altra que, rebaixant les maneres, comunica amb *s'alcova bona*, que solia ser incomodíssima i per tant no s'usava. Requeria orinal. I si retrocedim, a la dreta, una altra sala on predomina el caqui i que precedeix el dormitori de dona Teresa Gelabert, el qual comunica a través d'un lavabo dissuasori amb el de don Llorenç. Sembla l'habitació d'un sant. Un llit estil imperi mesurat, un crucifix i una cavitat en la paret en forma de nínxol, coberta de precioses rajoles, potser per a dipositar la pica d'aigua beneïda.

—En els darrers temps de la seva vida va ser molt piadós —explica misser Zaforteza.

—¿Don Llorenç va morir ací?

—Sí, en aquest llit.

Aspecte de la façana de Can Sabater.

P. CARMONA

de Carcomín.

Des d'ací, havent circumval·lat la casa, es torna al vestíbul. Hi ha un rellotge d'alçada humana, amb les agulles clavades en el temps perdut, entre el menjador i la biblioteca. L'únic tic-tac perceptible és el dels corcons. A l'entrada de la biblioteca Sant Pancraç fa guàrdia i emergeixen de la foscor el retrat de son pare, amb l'uniforme de tinent coronel, i el d'ell fet l'any 35. Dins, configurant un espai narcís, abunden els retrats de l'autor de *Bearn*. Entre els llibres no hi ha cap diccionari castellà ni català. Don Llorenç no n'usava, per principi. Obres de Mercè Rodoreda, *Don Quijote*, que, pels testimonis, no li va agradar mai. I diverses edicions de la seua producció. Una gramàtica alemanya. I tot Marcel Proust. Entre les pàgines d'*À la recherche du temps perdu* hi ha anotacions de Villalonga. Aquesta, per exemple: "Poetització del espíritu judío". Bibliografia mèdica. Diplomes i distincions. I una papallona

que aleteja calamitosa.

Obviem el menjador i la cuina, i des del vestíbul ascendim per una escaleta entre la qual una corda en vertical que fa les funcions de barana. Dalt, tot són cambres buides, descarnades, algun ram sec i raquític. Un làmina d'estats que ja ni existeixen. Escopideres. I més amunt, el gimnàs, pintat dels colors amb què decoraven els primers bars *hippys* mallorquins. Ací hi ha suspeses unes anelles i un trapeci, on Villalonga, entre altres utilitats musculars, va fer penjar Baltasar Porcel del peus, cap per avall. I segurament se li va caure l'anarquisme a terra. Al costat, en un habitacle, més llibres. Ortega y Gasset. Marcuse. *Brisas*. Dickens. Terenci Moix. *Análisis de orinas*. Coses. I un arcó com un fèretre amb llibres del seu puny. En un racó hi ha una estampa de la Mare de Déu dels Desemparats, menjada per l'arna, protegint la situació.

—Curios. Ben curios —va repetint, automàtic, Jaume Pomar, biògraf de l'autor.

A l'altra banda del gimnàs, tancant el viatge pel temps perdut del carrer de l'Estudi General, una saleta amb trastos d'interès dificultós i un secador de perruqueria simbolista que recorda, segons com, una escultura d'Alfaro, que sempre és un bon final.

CAN SABATER DE BINISALEM

Don Llorenç refrescava a Binissalem, un població emplaçada entre la plana central de Mallorca i els contraforts de la serra de Tramuntana, a uns 22 quilòmetres de Palma, on tenia una possessió que en realitat pertanyia a donya Teresa Gelabert. La casa s'ubica en en el més important dels carrers, el del Bonaire, que en el seu dia va ser, com no podia ser d'una altra manera, del General Franco. Per a efectuar

Un sofà papal i unes cadires cardenalícies.

P. CARMONA

En un racó hi ha un esfumatori, i en un altre un cordó amb una boria per a avisar la servitud. Existeix per tota la casa un complicat, i rudimentari alhora, dispositiu per a convocar el servei. El dormitori mor en una altra sala. És ací on don Llorenç feia la tertúlia. Tornen les cortines i l'entapissat roig, i hi ha un armariet que encara guarda botelles de quina Santa Catalina, conyac i whisky. Una de les portes ix a un terrat on prosperen els geranis bords, la malesa i els caragols. En aquesta sala donya Teresa feia ganxet estoic mentre Villalonga propallava provocacions verbals als invitats. Tapissos desfigurats, unguentaris i un altre Tiziano vist per don Llorenç. I a la cornisa de la llar, un contemporani pot

Capella empotrada amb els efectes litúrgics suficients per a improvisar una homilia.

P. CARMONA

Dalt, pati interior; baix, la biblioteca amb l'escriptori.

P. CARMONA

Don Llorenç i la Mallorca dels pijames de plata

Fill del general d'artilleria Miquel Villalonga, aquest senyor amb la cara allargada com les pintures del Greco, va nàixer el 1897 a Palma de Mallorca. Provenia d'una família instal·lada des del segle XVI a Tofta, una terra incrustada en el terme d'Alaró, i don Gabriel Alomar li va ensenyar llatí. Va alternar les lletres amb la psiquiatria, i de Barcelona li van interessar més les cupletistes del Paral·lel que l'ambient cultural.

Durant els anys trenta, en un extrem de la Mallorca de blat neolític van començar a afluir dones amb "pijama de plata", com va

observar Vidal Alcover, que succionaven destil·lats en la barra del l'hotel Formentor. Don Llorenç es va adscriure amb fervor a aquell ambient cosmopolita i frívol, va modelar el cos i va enamorar una nòmina femenina destacable d'aquell moviment. Era temps de *Brisas*, revista mensual que es va publicar entre abril del 34 i juliol del 36, que dirigida per Villalonga consignava els moments artístics de la Mallorca de pijames de plata.

En el 36, quan va ordenar la seua vida sentimental, Villalonga es va afiliar a Falange Espanola i a finals d'any els ortodoxos de l'invent el van considerar desviacionista, per la qual cosa va abandonar les proses laudatòries al nou règim i es va retirar amb la seua dona a Binissalem fins al 41. El desaparegut cafè Riskal va ser l'escenari durant els anys 50 de les tertúlies amb Manuel Sanchis Guarnier i els joves escriptors mallorquins, als quals provocava buscant satisfacció i reaccions humanes per a les seues obres. A partir de la dècada del 60 va publicar la major part de la seua obra, on destaca l'edició catalana de *Bearn*. Don Llorenç va morir apocalíptic i ecologista.

el trasllat –de fet, qualsevol trasllat– Villalonga disposava d'un Renault negre amb les proporcions d'un portavions, amb el 12.000 per matrícula i compartiments separats entre el xofer i els passatgers, que corria un poc més que les tartanes. La façana de la casa és austera com el rostre d'un pagès, amb persianes de doble fulla en verd ortodox balear. I una placa que avisa:

AQUÍ VISQUÉ I ESCRIGUÉ LO

MILLOR DE LA SEVA OBRA L'ESCRITOR
SENYOR

DON LLORENÇ VILLALONGA DE TOFLA,
FILL ADOPTIU I PREDILECTE D'AQUESTA
VILA.

L'AJUNTAMENT DE BINISSALEM.

TARDOR DE 1982.

1897-1980

El rebedor, en la frescor del qual potser van ser intuïts madò Francina i don Toni de Bearn, en l'actualitat serveix de teatre d'operacions per a l'agrupació musical de la localitat. Ací deuen tocar *Es Parado de Valldemossa*, als peus d'una magnífica escala de pedra. A l'esquerra hi ha el dormitori, despoblat, entre una sala i un excusat similar a un confessionari cartoix. O una cosa per l'estil. No queda mobiliari a la casa, si exceptuem algun arcó i algun sofà papal amb el seu joc de cadires cardenalícies i els posapeus amb rodes. Únicament la biblioteca, al pis de dalt, ha quedat com estava. Per a arribar-hi, hem de passar per davant d'una capelleta empotrada, amb un Crist "crucifixat" sobre un tapís escarlata i emmarcat entre columnes i un fris de pa d'or. I els efectes litúrgics suficients per a improvisar una homília. Per les finestres es divisa un hort posterior per a esplèndids horabaixes i s'introdueixen vibrants moscardes i algun tavà. La biblioteca està pràcticament intacta, fa la impressió que don Llorenç ha eixit a beure i tornarà. Per les parets hi ha gravats de Barcelona i Constantinoble i mapes èpics. Un aparador replet de llibres, mèdics sobretot, i operístics: *Rigoletto*, *La Traviata*. L'escriptori sobre el qual es va projectar *Bearn*, amb un braseret als peus, i circundant-lo, algunes caixes de suavitzant Mimosín per a empaquetar tots els llibres. A les altres sales hi ha utensilis agrícoles fòssils, i en una cambreta oblidada, abandonat sobre un banc ha quedat un tresor: dos orinals i una escopidora que configuren una natura morta hiperrealista, insòlita. Ací el temps s'ha extraviat, mentre espera la resurrecció en forma de residència d'ancians i seu de la Fundació Villalonga.

Miquel Alberola